

ZPRÁVY Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

První setkání konstitucionalistů Latinské Ameriky a zemí střední a východní Evropy

Jan Filip*

Ve dnech 20. a 21. září 2001 proběhla v polské Wroclavi historická událost. Došlo k prvnímu velkému setkání konstitucionalistů ze zemí Latinské Ameriky a států střední a východní Evropy. Organizátory konference byly společně Fakulta práva a správy Wroclavské univerzity a Centrum pro ústavní právo Latinské Ameriky (Cátedra de Derecho Constitucional Latinoamericano) se sídlem v Buenos Aires. Pro první jednání byla zvolena dvě témata: „Postavení jedince a jeho ústavní záruky“ a „Forma vlády“. Organizační zajištění předznamenalo i průběh konference, která měla pět jednacích jazyků (polský, španělský, ruský, anglický a francouzský) a kde se projevilo i to, že na rozdíl od zemí střední a východní (či jihovýchodní Evropy) jsou státy Latinské Ameriky již delší dobu v trvalých kontaktech a dovedou se prezentovat jako určitý tým. To se ukázalo i při vlastním jednání, kde zástupci z bývalé „východní“ Evropy s jednou výjimkou vystupovali s referáty o situaci ve vlastním státě, kdežto zástupci Latinské Ameriky kromě toho vystoupili s několika obsáhlými komparativními referáty. Konference byla slavnostně zahájena i za přítomnosti rektora Wroclavské univerzity prof. dr. hab. R. Gallesy a děkana Fakulty práva a správy prof. dr. hab. Z. Kegla a konzulárních zástupců některých účastnických zemí. Jejím prvním dnem byl věnován postavení jednotlivce. Zde zaujal zejména komparativní pohled prof. Nestora P. Saguese (Argentina) na systém práv a jejich záruk v Latinské Americe. Již zde byla dokumentována bohatost právních úprav tohoto regionu. Prof. Sagues nejdříve před-

stavil jednotlivé ústavy, poté problémy ústavní materie, kde poukázal jak ideologické aspekty a zvláštnosti spjaté s historickým vývojem (Kuba, Nicaragua, Chile, Argentina), tak zbytečnou kasuistiku (např. Ústava Guatemaly reguluje platy novinářů), nadměrný rozsah jako *constituciones-código* (Kolumbie – 350 článků, Brazílie – 245 článků a 64 přechodných ustanovení, Honduras – 379 článků) a fiktivnost (tzv. *los derrochos imposibles*). Současně již tento příspěvek ukázal na to, že jsou i zde řešeny obdobné problémy z hlediska typologie základních práv (řečník důsledně používal pojmu *los derechos constitucionales*), jejich generací, možnosti aplikace tzv. nepsaných práv, dotváření ústav soudní praxí, zneužití základních práv (problém tzv. *contra-derechos, o antiderechos*), problém pozitivní diskriminace atd. Velmi zajímavý byl přehled pěti hlavních typů ochrany základních práv (difusní ústavní soudnictví v Argentině, koncentrované obecné soudnictví – Uruguay, Panama, Costa Rica, tzv. bikoncentrované soudnictví – Paraguay, Nicaragua, smíšené systémy – celkem čtyři typy ve zbývajících státech mimo Kubu, která má pouze parlamentní, nikoli soudní kontrolu). V dalším vystoupení prof. Calogero Pizollo (Argentina) vyložil základní problémy ústavní stížnosti (zejména ve formě tzv. *amparo*) v Latinské Americe. Jeho referát se dotknul tradičních otázek funkcí, navrhovatelů a předmětu ústavní stížnosti (např. v Peru a Chile nelze napadnout výjimečný stav). Rovněž další latinskoameričtí referenti se soustředili na obecnější otázky záruk práv člověka, byť už je dokumentova-

* Prof. JUDr. Jan Filip, CSc., Katedra ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

li na konkrétnějších otázkách. Prof. Jorge A. Amaya (Argentina) hovořil o celosvětově aktuální problematice ochrany osobních údajů, Hernan Olano (Kolumbie) o pojmu základních práv a jejich záruk a soudkyně Ana E. Araujo (Venezuela) o efektivnosti jejich soudní ochrany. Polský ombudsman prof. A. Zieliński hovořil o zkušenosti z výkonu své funkce, přičemž byla zajímavá poznámka z diskuse, že latinskoamerické instituci Defensor del Pueblo předcházela instituce zřízená králem Filipem II., který pověřil jednoho úředníka, aby dohlížel na postavení Indiánů. Další řečníci ze střední a východní Evropy hovořili o právní úpravě ve svých státech buď z hlediska teorie a obsahu ústav jako např. A. Ušacká (ústavní soudkyně z Lotyšska), N. Chronovski (Univerzita Pécz), N. Semjonova (Ukrajina) nebo S. Božanov (Bulharsko). Další se zaměřili např. na problémy okolností přijetí zvláštní úpravy, problémy její praktické realizace a širší aspekty teorie (vystoupení J. Filipa, Masarykova univerzita) nebo jednotlivé aspekty jejich soudní ochrany (V. Zubco - Moldávie, J. Drgonec ze Slovenské republiky, který však pouze zaslal text vystoupení). Zaujalo kontroverzní vystoupení S. Kalinina z Běloruska na téma práv člověka a rozporu západního liberalismu a hodnot pravoslaví. Druhý den konference byl věnován otázce forem vlády v obou částech světa. Zde opět zástupci Latinské Ameriky prezentovali obecnější pohled. Prof. Jorge Saldana hovořil o vývoji prezidentské formy vlády v Latinské Americe a H. Zimmerman o hranicích demokracie. Zá-

stupci střední a východní Evropy se poté zpravidla věnovali velmi zajímavé problematice vztahů nejvyšších orgánů ve svých státech (obecně např. M. Čudakov z Běloruska, M. Bajmurov z Ukrajiny, G. Vrablová z Rumunska, z pohledu probíhajících snah o upevnění federativní struktury Ruské federace S. A. Avakjan v Lomonosovy Univerzity). Ze zvláštních aspektů se těmito otázkám věnovali K. Klíma (Západočeská univerzita Plzeň - dělba moci v ČR) a A. Vaijsvila (Litva - rozpory v pojmu právní stát). Již zmíněnou výjimkou byl prof. J. Jaskiernia (poslanec Sejmu), který se pokusil zobecnit vývoj v postsocialistických státech z hlediska hledání nejvhodnější formy vlády. Diskutována byla zejména otázka vztahů prezidenta a vlády a možnosti prezidenta odvolat vládu a ovlivňovat její složení. Ne vždy se řečníci zaměřili jen na vědecký aspekt problému. Často se věnovali i vlastnímu, velmi kritickému pohledu na poměry ve svém státě, což výrazně přispělo k oživení diskuse, která po vystoupeních následovala. Konference měla i svou společenskou stránku, kde pořadatelé dokázali zajistit velmi příjemnou atmosféru a podmínky pro navázání kontaktů dosud vzdálených vědeckých komunit. Konference se bohužel dotkly důsledky teroristického útoku na Světové obchodní centrum v New Yorku, takže se někteří přihlášení latinskoameričtí účastníci nedostavili. Problematika možných dopadů této události na základní práva jedince se objevila i jako součást diskuse.